

Samspillskvalitet mellom ansatte og små barn (1–3 år) i norske barnehager (dagtilbud)

May Britt Drugli
*professor i pedagogikk
ved RKBU Midt Norge, NTNU og
SEPU, Høgskolen Innlandet
og St. Olavs Hospital*

Turid Suzanne Berg-Nielsen
*professor i psykologi
ved RKBU Midt Norge, NTNU,
og St. Olavs Hospital*

Det er stor enighet om at samspillskvalitet er svært viktig for små barn, men det foreligger få studier fra norske barnehager (vuggestuer og dagpleie) der dette er undersøkt på en systematisk måte. Denne artikkelen er basert på observasjon av samspillskvalitet i vanlige hverdagssituasjoner i 106 avdelinger/grupper i 92 ulike barnehager. Barna på disse avdelingene/gruppene er i alderen 1–3 år. Våre funn indikerer at barna opplever middels god støtte når det gjelder emosjonell og atferdsmessig utvikling (best når det er tre barn eller mindre per voksen på avdelingen), mens de opplever relativt lite støtte når det gjelder læring og språk (bedre i avdelingsbarnehager der barna er i faste grupper tilhørende en avdeling, enn i familiebarnehager (dagpleie)). Funnene tyder på at det er et potensial for å utvikle samspillskvaliteten mellom små barn og ansatte i barnehagen.

Emosjonell utvikling og behovet for å kunne knytte seg trygt til sensitive voksne er sentralt de første leveårene. Dette har blant annet sammenheng med tidlig hjerneutvikling der høyre hjernehalvdel har en vekstspurt disse årene (Schore & Schore, 2008). I tillegg er små barn nysgjerrige, utforskende og opptatte av å lære. De trenger at voksne fanger opp det de er opptatt av og beriker dette ved bruk av ord,

handlinger og støtte (National Scientific Council on the Developing Child, 2007).

I Norge er de fleste små barn i barnehage (SSB, 2018). Flere studier har vist at barnehager av høy kvalitet fremmer trivsel og utvikling hos små barn, både på kort og lang sikt (Dalli et al., 2011; Melhuish et al., 2014; Taggart, 2019). Det har lenge vært antatt at kvaliteten i norske barnehager er meget god, men det foreligger få norske studier der barnehagekvalitet er undersøkt ved bruk av systematiske metoder. Denne studien er et bidrag på området.

Siden Paideia har mange danske lesere, kan det være på sin plass med forklaring av noen sentrale begreper. «Barnehage» på norsk er det samme som det danske «dagtilbud». I Norge brukes «småbarnsavdeling» om tilbudet til barn 0–3 år, altså det som på dansk kalles «vuggestue». «Avdelingsbarnehage» betyr at barnehagen har en tradisjonell organisering der hver barnegruppe tilhører sin faste avdeling med egne lokaler. «Familiebarnehage» er det samme som «dagpleje», altså at barna har et tilbud hjemme hos en familiedagmor. Noen familiebarnehager har flere ansatte og noen er faglig tilknyttet til en barnehage. «Basebarnehage» betyr at barnehagen har et åpent/fleksibelt bygg, gjerne med ulike spesialrom som bar-

na kan benytte, og barnegruppene er gjerne større enn i en tradisjonell avdelingsbarnehage.

Hva er barnehagekvalitet?

Alle er enige om at barnehagekvalitet er viktig. Hva barnehagekvalitet er, og hvordan (eller om) den kan måles, er imidlertid ikke like entydig. Det er også grunn til å tro at man tenker ulikt om barnehagekvalitet i ulike land. Videre kan foreldre, ansatte og forskere legge ulikt innhold i begrepet god barnehagekvalitet.

I kvalitativ barnehageforskning inngår ofte verdibaserte og filosofiske drøftinger av barnehagekvalitet. Mens det i kvantitativ barnehageforskning med mange deltagere, legges vekt på forhold som antas å ha direkte eller indirekte betydning for barns trivsel, læring og utvikling når barnehagekvalitet skal undersøkes. Det er her vanlig å skille mellom såkalt *struktur*- og *prosesskvalitet* (Pianta, Downer, & Hamre, 2016).

Strukturkvalitet omhandler barnehagens rammebetingelser, blant annet barnehagens eierforhold, gruppestørrelse og antall barn per voksen. Prosesskvalitet omhandler barnas erfaringer i barnehagen, for eksempel voksen–barn-samspillet og barn–barn-samspillet. For små barn er det kvaliteten på samspillet mellom ansatte og barn som betyr aller mest for hvordan barna har det og utvikler seg i barnehagen (Cassiba, van Ijzendoorn, & D’Odorico, 2000; Dalli et al., 2011). Sensitivitet, som betyr at voksne fanger opp og gir gode responser på barnas uttrykk og behov, er selve kjerneelementet i positivt samspill og gode relasjoner mellom små barn og voksne (Bowby, 2007; National Scientific Council on the Developing Child, 2004). Små barn trenger interaksjoner med varme og sensitive voksne som både forstår dem, trøster dem og gir god omsorg, og som i tillegg støtter deres læring og språkutvikling (Dalli et al., 2011; Thomasson & La Paro, 2009).

Barnehagens strukturkvalitet kan gi gode eller dårlige rammer for samspillet mellom ansatte og barn. Den synes kun å ha betydning for små barn hvis den påvirker prosesskvaliteten (Pianta et al., 2016). En rekke studier har opp gjennom årene undersøkt hvilke rammefaktorer som bidrar til å fremme et positivt voksen–barn-samspill og det synes som om færre barn per voksen (Dalli et al., 2011), mindre barnegrupper (Løkken et al., 2018) og høyere utdanningsnivå (Bjørnstad & Os, 2018) øker sjansen for positivt voksen–barn-samspill.

Måling av samspillskvalitet som en del av prosesskvalitet

Gode mål på voksen–barn-samspillet er viktig for å kunne evaluere og jobbe systematisk med barnehagekvalitet for de yngste barna. Hvis vi skal kunne si noe om kvalitet i en stor gruppe av barnehager, trengs det metoder som kan fungere som en felles målestokk, og som kan gjennomføres relativt likt av ulike personer (Taggart, 2019). Den metoden som velges må være pålitelig (valid), slik at vi vet at den måler det den sier den skal måle og at resultatene kan brukes i statistiske analyser.

En strukturert observasjonsmetode som er prøvd ut i flere land, er Classroom Assessment Scoring System (CLASS) som også er benyttet i vår studie. CLASS har ulike versjoner tilpasset de ulike aldersgruppene i barnehage og skole. I vår studie har vi brukt en versjon som heter CLASS Toddler for barn 1,5–3 år (La Paro, Hamre, & Pianta, 2012). Det er verdt å nevne at ordet «CLASS» ikke viser til «klasse» som i begrepet skoleklasse, men er den engelske forkortelsen av «Classroom Assessment Scoring System». For enkelthets skyld brukes også forkortelsen CLASS i Norge.

CLASS Toddler har to hoveddomener for samspillskvalitet: (1) «emosjonell og atferdsmessig støtte»

som antas å støtte barnas sosioemosjonelle utvikling. Det teoretiske grunnlaget for dette domenet er tilknytningsteori og kunnskap om hvordan barn gradvis utvikler sin kapasitet for selvregulering gjennom samspill med voksne som hjelper dem med å forstå og regulere vanskelige følelser. Dette domenet omhandler i hvilken grad ansatte skaper gode, nære relasjoner, gir uttrykk for positive (og negative) følelser overfor barna, ansattes sensitivitet, om det tas hensyn til barnas perspektiv og autonomi i daglig samspill og hvilken støtte barna får til å fungere godt i ulike typer situasjoner og aktiviteter. Det andre samspillsdomenet, (2) «støtte til læring og utvikling», antas å fremme barnas kognitive utvikling (læring) og språkutvikling. Her observeres hvordan ansatte legger til rette for og bruker ulike hverdagssituasjoner for å støtte barnas læring, utvikling og språk. Det legges til grunn at små barn lærer best sammen med voksne de har en god relasjon til, og når de ansatte støtter, utvider og beriker det barna selv er opptatt av og holder på med i et gjensidig samspill med hver sin tur (National Scientific Council on the Developing Child, 2007; Vygotsky, 1978).

CLASS Toddler kan benyttes i alle typer situasjoner i barnehagen, fra frie lekesituasjoner til voksenstyrte rutinesituasjoner. Observatøren observerer det som naturlig skjer i barnehagen i den tiden hun/han er der uten å legge noen føringer for dette.

CLASS Toddler og barns fungering

Det er funnet at gode skårer på CLASS Toddler, og særlig på domenet «emosjonell og atferdsmessig støtte», har sammenheng med lavt nivå av atferdsvansker i barnegruppen (La Paro, Williamsen, & Hatfield, 2014). En nyere studie fra Nederland viser sammenheng med gode skårer på «emosjonell og atferdsmessig støtte» og barnas sosiale kompetanse ett år senere (Broekhuizen, van Aken, Dubas, & Lese-man, 2017).

Ny kunnskap om kvalitet i norske barnehager

I 2018 publiserte den norske studien Gode barnehager i Norge (GoBaN) sine resultater etter å ha målt barnehagekvalitet i 206 barnehageavdelinger ved bruk av Infant/Toddler Rating Scale-Revisited Edition (ITERS-R). ITERS-R har en totalskåre der både strukturelle og prosessuelle forhold inngår. De fant, noe overraskende, at barnehagekvaliteten var relativt lav (Bjørnstad & Os, 2018). Forskerne fant videre at mindre og faste barnegrupper, færre barn per voksen og at det var pedagoger tilstede i samspillsituasjonen, hadde sammenheng med høyere skårer på ITERS-R. I en senere artikkel fra GoBaN om samspillskvalitet og strukturelle faktorer, fant de bedre samspillskvalitet i barnehager som var organisert i små, stabile grupper, sammenlignet med barnehager med fleksible barnegrupper og der det var en barn-voksen-ratio på 3 barn eller færre per voksen (Løkken, Bjørnstad, Broekhuizen, & Moser, 2018).

Hva vi undersøker i denne studien

I denne studien har vi undersøkt følgende forsknings-spørsmål: (1) Hvordan er samspillskvaliteten i norske småbarnsavdelinger, målt med CLASS Toddler? (2) Hvilken sammenheng er det mellom samspillskvalitet målt med CLASS Toddler og strukturelle faktorer som eierforhold, organisering, antall ansatte med barnehagelærerutdanning på avdelingen, antall barn i gruppen og barn-voksen-ratio? 3) Hvilken sammenheng er det mellom de to samspillsdomene «emosjonell og atferdsmessig støtte» og «støtte til læring og utvikling»?

Metode: prosedyrer og deltagere

Barnehagene i denne studien ble rekruttert gjennom en annen større norsk studie, Liten i Norge (LiN) (Sanner, Smith, Wentzel-Larsen, & Moe, 2016). Foreldre som deltok i LiN med barn som begynte i barnehagen for første gang høsten 2013 og 2014, ble invitert til å delta.

Styrerne til 123 av barna samtykket til deltagelse. Disse 123 barna gikk i 106 ulike småbarnsavdelinger (barn 0–3 år) i 92 ulike barnehager, fordelt på 6 norske kommuner. Fordi CLASS observasjoner gjennomføres på avdelingsnivå, er det de 106 avdelingene som er deltagere i denne studien.

Barnehager i 4 større byer og noen bynære kommuner var med i utvalget. Ingen av barnehagene lå i spesielt belastede nærrområder. Informasjon om barnehagene er beskrevet i tabell 1.

Observasjonene ble gjennomført i februar 2014 og februar 2015. I henhold til CLASS Toddler-manualen (La Paro, Hamre, & Pianta, 2012), ble det i løpet av to timer gjennomført fire observasjonssykluser med 15–20 minutters observasjon og 10–15 minutters skåring. Alle de åtte samspilldimensjonene ble skåret i hver syklus. For å komme frem til en skåre må observatøren gjøre vurderinger av dybde, frekvens og varighet av interaksjoner i løpet av hver syklus. De fleste observasjonene ble gjennomført på formid-

dagen, etter frokost (morgenmat). Barnehagene ble bedt om å gjøre det de ellers ville ha gjort i den tiden observatøren var der, noe som førte til at både ustrukturerte (lek) og mer strukturerte situasjoner (for eksempel påkledning i garderobe, samlingsstund, oppstart av lunsj) ble observert.

Deskriptiv informasjon om barnehagen ble innhentet fra styrer samme dag som observasjonene ble gjennomført.

Studien er godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, Sør-øst.

Måleinstrumenter Samspillskvalitet

Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Toddler ble brukt for å måle samspillskvalitet (LaParo & Pianta, 2009). CLASS Toddler, som er utviklet for barn som er cirka 1–3 år, vektlegger hvordan de voksne støtter barns følelser og atferd, samt læring og språkutvikling i den vanlige barnehagehverdagen.

Variabel	%/M	SD	Min.	Max.	n
Eieforhold					106
Kommunal	61,3 %				65
Privat	38,7 %				41
Organisering					106
Avdelingsbarnehage	68,9 %				73
Basebarnehage	23,6 %				25
Familiebarnehage	7,5 %				8
Antall barn i barnehagen	66,4	29,4	4	142	106
Antall barnehagelærere på avdelingen	1,7	0,9	0	4	104
Antall barn per voksen	3,4	0,7	2	5	105

Tabell 1. Deskriptiv statistikk for de 106 småbarnsavdelingene

CLASS Toddler består av 8 samspillsdimensjoner fordelt på 2 domener «emosjonell og atferdsmessig støtte» og «støtte til læring og utvikling». «Emosjonell og atferdsmessig støtte» består av følgende 5 dimensjoner: positivt klima, negativt klima, ansattes sensitivitet, ta barnets perspektiv og reguleringsstøtte. «Støtte til læring og utvikling» består av 3 dimensjoner: tilrettelegging for læring og utvikling, kvalitet på tilbakemelding og språkstøtte. Hver dimensjon skåres slik: 1 og 2 = lav kvalitet, 3, 4 og 5 = middels kvalitet, 6 og 7 = høy kvalitet basert på indikatorer for hver dimensjon som er beskrevet i CLASS Toddler-manualen. For hvert av de to domene «emosjonell og atferdsmessig støtte» og «støtte til læring og utvikling» beregnes et gjennomsnitt av skårene fra de fire observasjonssyklusene. Skårene indikerer avdelingens samspillskvalitet på gruppenivå, det som gjelder for barn flest, for det meste av tiden. Siden det lages en gjennomsnittsskåre for avdelingen, kan en ansatt som fungerer dårlig i samspill med flere barn i løpet av observasjonen, bidra til å trekke ned denne skåren.

Eksempler på hva som gir høy, middels og lav skår

Eksempler på kjennetegn på samspill som indikerer høy, middels og lav skår beskrives for to av dimensjonene i tabellen under. Dette er en forenklet versjon av det som står i manualen.

Utviklet i USA

Som mange andre metoder, er CLASS utviklet i USA, og det er derfor ikke gitt at den vil fungere like godt som et mål på barnehagekvalitet i andre land. Grunnen til at vi likevel valgte å bruke CLASS i vårt prosjekt, er at den er utviklet på bakgrunn av anerkjent kunnskap om barns utvikling. CLASS er basert på en omfattende litteraturgjennomgang av forskning på samspill, erfaringer fra store studier der samspill i barnehagen og i familier er undersøkt, pilotutprø-

inger og ekspertkommentarer (La Paro, Hamre, & Pianta, 2012).

De som gjennomførte observasjonene i vår studie var alle erfarne barnehagelærere med tilleggstudanning. Underveis i opplæringen og gjennomføringen av studien, hadde vi mange drøftinger av innholdet i CLASS relatert til norsk barnehagekontekst. Vi opplevde ikke motstridende barnesyn knyttet til CLASS Toddler-dimensjonene og slik det er vanlig å tenke om positivt samspill i norske barnehager. Den største utfordringen for observatørene når de skulle bestå sertifiseringen, var at de var «strengere» i sin vurdering av sensitivitet enn det CLASS-manualen krevde. Det kan indikere at i CLASS-observasjoner får avdelingene noe høyere skår på sensitivitet enn observatørene egentlig ville ha gitt. Vi har imidlertid ikke undersøkt dette systematisk ved å sammenligne med en annen observasjonsmetode. Våre observatører opplevde videre at de hadde god nytte av det de lærte ved å bruke CLASS Toddler i vårt prosjekt i sitt arbeid i egen barnehage.

Opplæring i CLASS Toddler

10 forskningsassistenter ble opplært i CLASS Toddler av en veileder fra Teachstone, USA. Etter opplæringen gjennomførte de en online sertifisering der de skåret fem video-opptak fra amerikanske småbarnsavdelinger. De måtte ha 80 % enighet i forhold til en såkalt gullstandard for å regnes som reliable og bli sertifisert. Videre måtte de gjenta denne sertifiseringsprosedyren etter ett år. I løpet av prosjektperioden ble det gjennomført «booster»-sesjoner der de skåret ulike norske video-opptak og drøftet skåringer og tanker rundt disse, for å opprettholde enigheten mellom observatørene. Tolv av observasjonene ble dobbelkodet. ICC ble beregnet til 0,924.

Strukturkvalitet

Styrer fylte ut et spørreskjema om eierforhold, barnehagens organisering (familiebarnehage/dagpleie,

CLASS Toddler Dimensjon	Høy (skår 5–6)	Middels (skår 3–5)	Lav (skår 1–2)
Ansattes sensitivitet	<p>Ansatte er <i>gjennomgående</i> oppmerksomme overfor barna, fanger opp deres behov og signaler og gir svar, støtte og hjelp ved behov. Barna ser ut til å være komfortable med å søke støtte fra ansatte, samt samhandle med dem og delta i aktiviteter. Barnas bekymringer og problemer løses raskt.</p>	<p>Ansatte er <i>noen ganger eller i noen aktiviteter</i> oppmerksomme på barnas signaler og behov. De gir noen ganger svar og støtte når barna trenger det. Barna søker <i>av og til</i> støtte og hjelp hos de ansatte. Noen av barnas problemer og bekymringer blir løst, mens ved andre anledninger fortsetter de uten å bli løst.</p>	<p>Ansatte <i>følger ikke med</i> på barnas signaler og legger ikke merke til barn som trenger ekstra hjelp og støtte. Ansatte kan være avvisende til barnas følelser og ønske om oppmerksomhet, trøst og støtte. Barna virker ukomfortable i samspill med de ansatte eller når de deltar i aktiviteter. Barnas bekymringer eller vansker blir <i>i liten grad</i> løst.</p>
Språkstøtte	<p>Ansatte snakker <i>ofte</i> med barna og gir barna <i>ofte</i> muligheter til å bruke språket gjennom samtaler og spørsmål. Ansatte gjentar og utdyper ofte barnas kommunikasjon og språk. Ansatte beskriver egne eller barnas handlinger. Ansatte bruker varierte ord og gir barna ord de har bruk for. Ansatte beskriver <i>ofte</i> gjenstander og begreper, og de forklarer ukjente ord for barna.</p>	<p>Ansatte gir barna <i>noen muligheter</i> til å bruke språket. Noen språklige utvekslinger er voksenstyrt.</p> <p>Ansatte gjentar og utdyper noen ganger barnas kommunikasjon og språk. Ansatte beskriver <i>av og til</i> egne eller barnas handlinger. Ansatte bruker <i>av og til</i> varierte ord og gir barna <i>av og til</i> ord de har bruk for. Ansatte kan beskrive gjenstander eller begreper, og de kan forklare ukjente ord for barna.</p>	<p>Det er <i>lite eller ingen</i> språklige utvekslinger. Språket er voksenstyrt, dirigerende eller manglende.</p> <p>Ansatte gjentar og utdyper sjelden barnas kommunikasjon og språk. Ansatte beskriver sjelden egne eller barnas handlinger. Ansatte <i>bruker ikke</i> varierte ord og gir ikke barna ord de har bruk for. Bruk av språket er veldig begrenset.</p>

tradisjonell avdelingsbarnehage og basebarnehage der det ofte er mer åpne areal i bygget), antall ansatte med barnehagelærerutdanning, antall barn på avdelingen og barn–voksen-ratio.

Statistikk

Samspillskvalitet målt med CLASS ble beregnet ved hjelp av deskriptiv statistikk. Lineær regresjonsanalyse ble benyttet for å undersøke sammenhengen mellom samspillskvalitet og strukturelle faktorer. For barnehagens organisering ble General linear model (GLM) brukt på grunn av at denne variabelen har tre svarkategorier. «Emosjonell og atferdsmessig støtte» samt «støtte til læring og utvikling» var avhengige variabler, mens eierforhold, barnehagens organisering,

antall ansatte med barnehagelærerutdanning, antall barn på avdelingen og barn–voksen-ratio var uavhengige variabler. Det ble gjennomført separate analyser for hver av de uavhengige variablene. Pearsons korrelasjonskoeffisient (r) ble beregnet for å undersøke sammenhengen mellom «emosjonell og atferdsmessig støtte» og «støtte til læring og utvikling».

$P < 0,05$ ble satt som statistisk signifikant resultat. Analysene ble utført i IBM SPSS, versjon 24.

Resultater: Hvordan var samspillskvaliteten?

Samspillskvalitet i norske barnehager er presentert i tabell 2.

Dimensjon/domene	M	SD	min-max
Positivt klima	5,20	0,87	2,50–7,00
Negativt klima (reversert)	6,64	0,39	5,25–7,00
Ansattes sensitivitet	5,01	1,02	2,00–7,00
Ta barnets perspektiv	4,92	0,85	2,25–6,50
Reguleringsstøtte	4,67	0,98	2,25–7,00
Emosjonell og atferdsmessig støtte*	5,29	0,69	3,10–6,75
Tilrettelegging for læring og utvikling	3,11	0,92	1,00–5,75
Kvalitet på tilbakemelding	2,85	0,92	1,25–5,50
Språkstøtte	2,86	0,93	1,00–5,50
Støtte til læring og utvikling*	2,94	0,88	1,17–5,58

* emosjonell og atferdsmessig støtte og støtte til læring og utvikling er CLASS Toddler-domener

Tabell 2. Gjennomsnittsskår, SD og min-max-skårer for CLASS Toddler-dimensjoner og domener (N= 106)

Som tabellen viser, hadde domenet «emosjonell og atferdsmessig støtte» en gjennomsnittsskår som er i øvre område av middels (5,29) med en variasjon i skårer fra 3,10 til 6,75. 84 % (89) av avdelingene hadde skårer innenfor middels område (3–5), mens 16 % (17) hadde skårer over 6 som var i høyt område. Ingen hadde skårer i lavt område her.

På domenet «støtte til læring og utvikling» var gjennomsnittsskåren i øvre del av lavt område (2,94) med en variasjon fra 0,88 til 5,58. Her hadde 57,5 % (61) av barnehagene skårer i det lave området, det vil si under 3, mens 42,5 % (45) av barnehagene hadde skårer i middels område (3–5). Ingen barnehager hadde skårer innen høyt område på dette domenet.

11,3 % (12) av avdelingene hadde høye skårer på «emosjonell og atferdsmessig støtte» og middels skårer på «støtte til læring og utvikling». De hadde altså de høyeste skårene på begge domener i denne studien. 52,8 % (57) hadde middels skårer på «emosjonell og atferdsmessig støtte» og lave skårer på «støtte til læring og utvikling». De hadde altså de laveste skårene på begge domener i denne studien. Resultatet fra de lineære regresjonsanalysene viste at det var en statistisk signifikant sammenheng mellom domenet «emosjonell og atferdsmessig støtte» og antall barn per voksen ($B=-0,229$, $SE=0,102$, $p=0,026$, 95 % CI = $-0,431$ - $-0,028$). Det var høyere skårer når det var færre barn per voksne på avdelingene. For de uavhengige variablene eierforhold, barnehagens organisering, antall ansatte med barnehagelærerutdanning og gruppestørrelse var sammenhengene ikke-signifikante.

Det ble videre funnet statistisk signifikant sammenheng mellom «støtte til læring og utvikling» og barnehagens organisering ved at avdelingsbarnehager hadde høyere skårer enn familiebarnehager (dag-pleie) ($B=-0,951$, $SE=0,318$, $p=0,003$, 95 % CI=

$0,1,582$ - $-0,320$). Forskjellen mellom avdelingsbarnehage og basebarnehage (åpent/fleksibelt bygg) var ikke-signifikant. For de uavhengige variablene eierforhold, antall ansatte med barnehagelærerutdanning, gruppestørrelse og antall barn per voksen var sammenhengene ikke-signifikante.

Sammenheng mellom de to samspillsdomene

Sammenhengen mellom de to samspillsdomene «emosjonell og atferdsmessig støtte» og «støtte til læring og utvikling» var $r = 0,47$ ($p<0,001$), noe som indikerer en middels sterk sammenheng.

Diskusjon

I denne studien har vi undersøkt samspillskvalitet i norske barnehager ved bruk av observasjonsmetoden CLASS Toddler. Våre funn tyder på at de norske småbarna opplever god (men ikke svært god) støtte når det gjelder emosjonell og atferdsmessig støtte, som blant annet omfatter relasjoner mellom barn og voksne, og ansattes sensitivitet. De opplever imidlertid relativt lite støtte når det gjelder læring, utvikling og språk. Flere andre studier der CLASS Toddler er benyttet, viser også at skårer på domenet «emosjonell og atferdsmessig støtte» synes å være høyere enn skårer på domenet «støtte til læring og utvikling» (Thomason & LaParo, 2009; LaParo, Williamson, & Hatfield, 2014). Det samme er funnet i studier av eldre barnehagebarn, der en annen versjon av CLASS er benyttet, for eksempel i den danske PhD-avhandlingen til Justin Markussen-Brown (2015). Det synes som om barnehagens ansatte generelt fungerer bedre når det gjelder sensitivitet, relasjoner, respekt for barnas autonomi og reguleringssøtte, enn når det gjelder støtte til læring og språkutvikling. Samtidig er det slik at begge områder har et forbedringspotensial.

Det er positivt at de fleste barnehager har middels til høye skårer på CLASS-domenet «emosjonell og atferdsmessig støtte». Ingen barnehager skårer i det

lave området her. Men siden det er flest barnehager som har middels skårer på dette domenet, burde det være mulig å forbedre relasjonskvaliteten på småbarnsavdelinger ytterligere. Dette støttes av en meta-analyse av kvalitet på tilknytningsrelasjoner i barnehagen, der de fant at kun cirka halvparten av voksen–barn-relasjonene i barnehagen er trygge tilknytningsrelasjoner (Ahnert, Pinguart, & Lamb, 2006). Dette er ikke godt nok, da alle små barn trenger å være trygt tilknyttet de som daglig tar hånd om dem i barnehagen.

At «emosjonell og atferdsmessig støtte» var høyere når det var færre barn per voksen på avdelingen, stemmer med det Dalli et al. (2011) beskriver i sin forskningsoppsummering. De viser til at sensitiviteten er høyest når det er tre eller færre småbarn per voksen på en avdeling. I Norge er det nå, etter at vår studie ble gjennomført, vedtatt en bemanningsnorm som sier at det ikke skal være mer enn tre barn per voksen på småbarnsavdelinger. Basert på både våre og andres funn, synes det å være gode faglige grunner for en slik norm. Problemet er at i praksis gjelder ikke bemanningsnormen gjennom hele barnehagedagen. Det er bare noen timer midt på dagen at alle ansatte faktisk er tilstede samtidig på avdelingen.

Når det gjelder «støtte til læring og utvikling» lå gjennomsnittsskåren i det øverste området av lave skårer. «Støtte til læring og utvikling» var noe bedre i tradisjonelle avdelingsbarnehager sammenlignet med familiebarnehager (dagpleie). Det synes som om samspill preget av rike språklige utvekslinger, felles fokus og læringsfremmende responser fra de voksne som stimulerer og utvider barnas tenkning, kan være særlig vanskelig å få til i familiebarnehager (dagpleien). Det var imidlertid få familiebarnehager med i utvalget, og dette funnet må tolkes med forsiktighet. Våre funn viser tydelig at det generelt er store forbedringsmuligheter når det gjelder kvaliteten på «støtte

til læring og utvikling» hos de yngste barna i den norske barnehagehverdagen.

CLASS Toddler-dimensjonene som omfatter «støtte til læring og utvikling», vektlegger gjensidig samspill der involverte voksne utvider og beriker barnas oppmerksomhetsfokus, tenkning og språk, og deltar i samspill med flere runder. Dette synes ikke å fungere godt nok slik det er nå. Små barn er genuint nysgjerrige og utforskende, og den kognitive og språklige utviklingen forgår i et raskt tempo de første årene. Det er derfor betenkelig at den støtten de får på dette området synes å være mangelfull. I den nye norske rammeplanen er barnehagens oppgave når det gjelder å utjevne sosiale forskjeller fremhevet (Kunnskapsdepartementet, 2017). Flere studier viser imidlertid at dersom barnehagen skal kunne kompensere for mangler i barns hjemmemiljø, kreves høy barnehagekvalitet (Burchinal, Vandergrift, Pianta, & Mashburn, 2010). Middels til lav samspillskvalitet når det gjelder stimulans til barnas læring og utvikling er neppe tilstrekkelig for at barnehagen skal kunne oppfylle den ønskede kompenserende effekten for barn som trenger det mest.

Vi fant videre en moderat sammenheng mellom skårene på «emosjonell og atferdsmessig støtte» og «støtte til læring og utvikling». Det betyr at noen barnehager har bedre kvalitet på det ene samspillsområdet enn det andre. Det er ikke slik at de nødvendigvis er gode (eller dårlige) på begge områder. Dette kan ha sammenheng med hva som har vært vektlagt i det faglige utviklingsarbeidet i den enkelte barnehage. Noen har kanskje hatt mye fokus på for eksempel tilknytning og lite på læring, mens andre kan ha satset på språk og/eller læringsfremmende aktiviteter og mindre på relasjoner. I arbeid med små barn, og særlig sårbare små barn, er det viktig at begge områder fungerer godt. Derfor er det bekymringsfullt at kun cirka 11 % av avdelingene hadde blant de høy-

este skårene på begge samspillsdomene, og at så mye som cirka 50 % hadde blant de laveste skårene på begge domener.

Begrensninger og styrker ved studien

Det er verdt å understreke at funnene i denne studien må tolkes med forbehold. Det er ikke benyttet et representativt utvalg av barnehager, og funnene er basert på til sammen 1 times observasjon på hver avdeling (se metoddelen). Det er ikke sikkert at det som ble observert i løpet av denne tiden, er representativt for den generelle samspillskvaliteten i disse avdelingene. Observasjonene omfattet ulike situasjoner, selv om de fleste ble gjennomført i tidsrom på dagen der det ofte var lek. Vi har ikke undersøkt om skåringene hadde sammenheng med den type situasjon som ble observert. Det er også en svakhet at CLASS Toddler ikke er validert i norske barnehager.

Studiens styrke er at det er benyttet en systematisk observasjonsmetode i et relativt stort antall barnehageavdelinger. Det foreligger svært få studier der dette er gjort i skandinaviske småbarnsavdelinger (1–3 år), og denne studien er derfor, på tross av sine begrensninger, et bidrag til kunnskapsgrunnet om barnehagekvalitet for de yngste barna.

Konklusjon

I de skandinaviske landene tilbringer de fleste små barn mange timer i barnehagen, og da skal de tilbys gode relasjoner som støtter deres emosjonelle og sosiale utvikling, og de skal få god støtte til læring og utvikling. Dette vil ha særlig betydning for sårbare barn, der barnehagen kan ha en kompenserende funksjon hvis kvaliteten er god nok. Vår studie indikerer at samspillet mellom små barn og ansatte ikke nødvendigvis er godt nok slik det er i dag, og at det bør skaffes til veie mer kunnskap om hvordan samspillskvaliteten kan forbedres.

Implikasjoner for praksis og forskning

Ansatte i barnehagene bør reflektere sammen over samspillskvaliteten på egen avdeling/gruppe. I hvilken grad har man fokus både på gode relasjoner og støtte til læring for småbarna? Hvordan kan man skaffe seg bedre innsikt i hvordan samspillet fungerer, og hva kan man gjøre for å utvikle samspillet når det trengs, for eksempel hvis en kollega er svært lite sensitiv eller passiv? Videre forskning bør sørge for validering av CLASS i norske og danske barnehager, slik at vi får faktisk kunnskap om hvordan denne observasjonsmetoden fungerer i våre barnehager. Forskning bør også ha fokus på systematisk å undersøke hva som skal til for å forbedre voksen–barnsamspillet.

Referanser

- Barros, S., Cadima, J., Bryant, D. M., Coelho, V., Pinto, A. I., Pessanha, M., & Peixoto, C. (2016). Infant child care quality in Portugal: Associations with structural characteristics. *Early Childhood Research Quarterly*, 37, 118–130.
- Bjørnstad, E., & Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R. *European early childhood education research journal*, 26, 111–127.
- Bowlby, R. (2007). Babies and toddlers in nonparental daycare. *Attachment and Human Development*, 9, 307–319.
- Broekhuizen, M. L., Slot, P. L., van Aken, M. A., & Dubas, J. S. (2017). Teachers' emotional and behavioral support and preschoolers' self-regulation: Relations with social and emotional skills during play. *Early Education and Development*, 28, 135–153.
- Broberg, M., Hagström, B., & Broberg, A. (2012). *Tilknytning i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm, Akademisk.

- Burchinal, M., Vandergrift, N., Pianta, R., & Mashburn, A. (2010). Threshold analysis of association between child care quality and child outcomes for low-income children in pre-kindergarten programs. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 166–176.
- Cassibba, R., Van Ijzendoorn, M. H., & D'Odorico, L. (2000). Attachment and play in child care centres: Reliability and validity of the attachment Q-sort for mothers and professional caregivers in Italy. *International Journal of Behavioral Development*, 24, 241–255.
- Dalli, C., White, E. J., Duhn, I., Buchanan, E., Davidson, S., Ganly, S., Kus, L., & Wang, B. (2011). *Quality early childhood education for under two-year-olds: What should it look like?* Wellington: Ministry of Education.
- Kunnskapsdepartementet (2017). Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Udir.no. Lokalisert på: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/revidering-av-rammeplan/>
- La Paro, K. M., Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2012). *Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Manual, Toddler*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes Publishing
- La Paro, K. M., Williamson, A. C., & Hatfield, B. (2014). Assessing quality in toddler classrooms using the CLASS-Toddler and the ITERS-R. *Early Education and Development*, 25, 875–893.
- Løkken, I. M., Bjørnstad, E., Broekhuizen, M. L., & Moser, T. (2018). The relationship between structural factors and interaction quality in Norwegian ECEC for toddlers. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 12.
- Markussen-Brown, J. (2015). Danske børnehaver er ikke gode nok til at udvikle børnenes sprog. *Videnskab.dk*. Lokalisert på: <https://videnskab.dk/kultur-samfund/danske-bornehaver-er-ikke-gode-nok-til-udvikle-bornenes-sprog>
- Melhuish, E., Erekly-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Pender, E., Rentzou, K., & Leseman, P. (2015). A review of research on the effects of Early Childhood Education and Care (ECEC) upon child development. *Ececcare.org*. Lokalisert på: <http://ecec-care.org/>
- National Scientific Council on the Developing Child (2004). *Young Children Develop in an Environment of Relationships: Working Paper No. 1*. Developingchild.harvard.edu. Lokalisert på: www.developingchild.harvard.edu
- National Scientific Council on the Developing Child (2007). The science of early childhood development. *Developingchild.harvard.edu*. Lokalisert på: www.developingchild.harvard.edu
- Pakarinen, E., Lerkkanen, M. K., Poikkeus, A. M., Kiuru, N., Siekkinen, M., Rasku-Puttonen, H., & Nurmi, J. E. (2010). A validation of the classroom assessment scoring system in Finnish kindergartens. *Early Education and Development*, 21, 95–124.
- Pianta, R., Downer, J., & Hamre, B. (2016). Quality in Early Education Classrooms: Definitions, Gaps, and Systems. *The Future of Children*, 26, 119–137.
- Sanner, N., Smith, L., Wentzel-Larsen, T., & Moe, V. (2016). Early identification of social–emotional problems: Applicability of the infant-toddler social emotional assessment (ITSEA) at its lower age limit. *Infant Behavior and Development*, 42, 69–85.
- Schore, J. R., & Schore, A. N. (2008). Modern attachment theory: The central role of affect regulation in development and treatment. *Clinical Social Work Journal*, 36, 9–20.
- SSB (2018). Barnehagestatistikk. *Ssb.no*. Lokalisert på: www.ssb.no
- Taggart, B. (2019). *Børnehagens betydning*. Fredrikshavn: Dafolo.
- Thomason, A. C., & La Paro, K. M. (2009). Measuring the quality of teacher–child interactions in toddler child care. *Early Education and Development*, 20, 285–304.
- Vygotsky, L. (1978). Interaction between learning and development. *Readings on the development of children*, 23, 34–41.
- Westergård, E., Ertesvåg, S. K., & Rafaelsen, F. (2018). A preliminary validity of the classroom assessment scoring system in Norwegian lower-secondary schools. *Scandinavian Journal of Educational Research*. Lokalisert på: <https://www.tandfonline.com/doi/ref/10.1080/00313831.2017.1415964?scroll=top>